

VASSDRAGSFORBUNDET **for Mjøsa med tilløpselver**

Status «Ny Mjøsaksjon» - 23.03.2021

Noen synes sikkert saken er overmoden, og jeg kan nok ta selvkritikk på det.. Men vi er en arbeidsgruppe som har fått vårt mandat fra Vassdragsforbundets styre og som jobber og har jobbet med å prioritere oppfølging lokalt. Vi skal konkretisere hva som kan gjøres med de fire punktene i Fjeld-rapporten (2019):

- Forbrukeraksjon for å minimere befolkningens utslipp
- Miljøvennlige offentlige anskaffelser hos kommunene
- Ekstra rensetrinn på kommunale avløpsrenseanlegg
- Risiko- og sårbarhetsanalyse ift. tilførsler av miljøskadelige stoffer

Denne viktige saken skal først behandles formelt av Vassdragsforbundets styre. Avstemning og ev. tilslutning til et handlingsprogram i kommunene rundt Mjøsa vil skje etter vårt styremøte 12. mai.

I dag vil jeg derfor orientere om hva som er gjort, men altså ikke legge fram noe vedtaksforslag for avstemning.

Vi har altså fått et innspill fra Gjøvik kommune. Her er våre kommentarer:

- **Mjøsovervåkingen**

Vassdragsforbundet er oppdragsgiver for den årlige overvåkingen av Mjøsa. Denne omfatter kjemiske og biologiske undersøkelser ved fire stasjoner (Skreia, Kise, Furnesfjorden og Brøttum). I tillegg inngår undersøkelser av de største tilløpselvene samt utløpselva Vorma etter et rullerende program. Også miljøgifter er med.

- **Kartlegging og overvåking av mikroplast**

Begrenset erfaring – NIVA gjorde mikroplastundersøkelser i Mjøsa og Femunden i 2018 på oppdrag fra Miljødirektoratet. En anbefaling var å inkludere mikroplast i allerede etablerte overvåkingsprogram, f.eks. MILFERSK og ØKOSTOR.

Miljødirektoratet opplyser nå at de har gjennomført en konkurranse om mikroplastovervåking. Programmet "*Overvåking av mikroplast i kystområder, elver og innsjøer*" strekker seg over 3 år med budsjett på 1,5 mill. kr pr år. Det er høy sannsynlighet for at Mjøsa vil bli inkludert i overvåkingen i ett eller flere år i oppstarten.

Miljødirektoratet viderefører også miljøgiftovervåkingsprogrammet i Mjøsa: *Overvåking av miljøgifter i ferskvannsnæringsnett (MILFERSK-næringsnett) 2021-2025*. Flere nye miljøgifter er lagt til analysepakken, og det inkluderes undersøkelser av flere antatt viktige tilførselskilder for de kjemiske stoffene.

- **Potensielle lekkasjer fra de ulike ammunisjonsdeponiene**

Både okkupasjonsmakten, Raufoss ASA og Forsvaret har dumpet ammunisjon i Mjøsa fra 1943 til 1971. Ansvar for oppfølging er i dag delt mellom Forsvaret og Nærings- og fiskeri-dept. (brev 31.10.2005).

Det Norske Veritas har tidligere undersøkt punkter i Mjøsa for å kartlegge om det lekker farlige stoffer fra avfallet.

Miljødirektoratet ga i januar 2019 *Forsvarsbygg* pålegg om å fullføre opprinnelig overvåkingsprogram for ammunisjonsdeponi i Mjøsa.

Ved undersøkelsene gjort høsten 2020 (Multiconsult), ble det funnet spor etter miljøgifter fra dumping av ammunisjon. Konsentrasjonen av miljøgiftene er svært lave (*så små konsentrasjoner at de er flere tusen ganger mindre enn det som anses som giftig*). Multiconsult mener at det er liten fare for at miljøgiftene sprer seg i vannet. Faren for at disse kan lekke ut i drikkevannet anses som svært liten.

Rapporten ble oversendt Miljødirektoratet i februar i år. Basert på denne og tidligere undersøkelser, vil direktoratet vurdere hvordan dette skal følges opp. Dette er ennå ikke avklart.

- **Skadelige tilsetningsstoffer i hverdags- og hygieneprodukter**

Fjeld-rapporten foreslår en forbrukeraksjon. Vi har innledet samarbeid med **Miljømerking Norge/Miljømerket Svanen**. De kan hjelpe oss slik:

- Informasjon rundt Svanemerket og hva det betyr å kjøpe Svanemerket. Når vi snakker om forbrukervalg, kjemi og utslipp til vann er det få om noen andre miljømerker som gjør en faktisk forskjell når du handler i butikk. Det handler om svært offensive krav til innhold og produksjon og høy utbredelse i butikk.
- Det er krevende å få forbrukere til å ta stilling til innholdsstoffer i produkter. Vi anbefaler derfor å bruke Svanemerket som parameter for om produktet er et godt miljøvalg.
- Det vil være smart å sentrere kommunikasjonen rundt noen få, gjentakende kjernebudskap. «Se etter Svanemerket» kan være et av flere slike budskap.
- Vi kan bistå med informasjon og materiell om miljønyttene for ulike produkter og gi dere innhold som forklarer det offensive valget du gjør når du velger Svanemerket. Forbrukerkampanje 2021 – «Vanskelig å få, enkelt å velge».
- Oversikt over produktkategorier der Svanemerket har høy utbredelse.
- Bidra med innlegg om dere kjører et allmøte mot innbyggere.

- **Miljøkrav i offentlige anskaffelser**

Miljøhensyn kan tas inn som tildelingskriterier eller kvalifikasjonskrav i anskaffelser kommuner, fylkeskommune, statsforvalter m fl gjennomfører. Dette gjøres også i dag, men vi tror det kan være et potensiale for forbedring her.

- **Avrenning av næringsalter fra landbruket**

Bruke virkemidlene gjennom tilskuddsordninger (RMP og SMIL), samt mulighet til å fastsette strengere krav i enkelte områder (regionale forskrifter). Her er vi i gang med en prosess med å vurdere behov for bruk av delegert myndighet etter jordlovas § 11 med strengere krav til jordarbeidingsrutiner eller tiltak i områder der vannforekomstene ikke oppfyller miljømålene.

Ellers viser vi til dagens presentasjon om eutrofiutfordringen i Mjøsa, ved NIBIO og NIVA.

- **Ny renseteknologi**

Vi foreslår å la dette ligge, jf. møte og tilbakemelding fra **HIAS og Norsk Vann** (se hjemmesida vår).

- **ROS-analyse med fokus på Mjøsa og miljøgifter**

Både kommunene rundt Mjøsa, Statsforvalteren og Miljødirektoratet må bidra inn i en slik analyse. Kan Vassdragsforbundet være sekretariat?